

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУКУКИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

6 СОН, 1 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 6, ВЫПУСК 1

LAWYER HERALD

VOLUME 6, ISSUE 1

TOSHKENT-2021

Мундарижа

**КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ.
МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ**

1. БЕКОВ Ихтиёр Рустамович СИЁСИЙ ПАРТИЯ ФРАКЦИЯЛАРИНИНГ ҚОНУН ИЖОДКОРЛИГИ ЖАРАЁНИДАГИ ИШТИРОКИ.....	8
2. ЮЛДАШЕВ Джахонгир Хайитович ФУҚАРОСИЗЛИККА ДОИР МУНОСАБАТЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛУВЧИ МИЛЛИЙ ҚОНУНЧИЛИК НОРМАЛАРИНИ ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАРГА МУВОФИҚЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ	16
3. МАХМУДОВ Алишер Абдусалимович ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИ ФАОЛИЯТИНИНГ МУСТАҚИЛЛИГИ – ҚОНУН УСТУВОРЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ МУҲИМ ГАРОВИ.....	22

**ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ.
ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ**

4. ХОМИДОВ Элдор Олимович ДАВЛАТ ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИНИНГ ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИНИ АМАЛГА ОШИРИШ УСУЛЛАРИ.....	28
5. БАРАТОВ Миродил Хомуджонович, КВИТКОВ Ярослав Михайлович ТАДБИРКОРЛИК ҚОНУН ҲУЖЖАТЛАРИНИ КОДИФИКАЦИЯЛАШ МАСАЛАЛАРИ ХУСУСИДА АЙРИМ ФИКР-МУЛОҲАЗАЛАР	37

**ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ.
КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ**

6. АБДУРАСУЛОВА Қумринисо Раимқуловна, ТОШПУЛАТОВ Акром Икромович МОДДИЙ ВА ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚНИНГ ЎЗАРО АЛОҚАДОРЛИГИ (ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ ВА ЖИНОЯТ-ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ МИСОЛИДА)	43
7. САГДУЛЛАЕВ Фатхулла Шукруллаевич ҲОКИМИЯТ ЁКИ МАНСАБ ВАКОЛАТИ ДОИРАСИДАН ЧЕТГА ЧИҚИШ ТУШУНЧАСИ ЮЗАСИДАН АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР	51
8. АБДИКАДИРОВ Абдурахман Романович ТЕРГОВ ҲАРАКАТЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРИШДА ИНСОН ҲУҚУҚ ВА ЭРКИНЛИКЛАРИНИ ТАЪМИНЛАШ.....	57
9. ХАЛИЛОВ Акрам Утамуродович АККРЕДИТАЦИЯДАН ЎТУВЧИ ТАДҚИҚОТ ЛАБОРАТОРИЯЛАРИНИНГ ҲУЖЖАТЛАР ТИЗИМИ	62

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

10. САТТОРОВ Дилшод Юлдашевич

МЕҲНАТ МИГРАЦИЯСИНИ ХАЛҚАРО-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ
АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ71

11. МАҲАМАТОВ Махмуд Махаматаминович

ЕВРОПА ИТТИФОҚИ МЕҲНАТ ҲУҚУҚИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ78

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

12. GAFUROVA Nozimakhon, ALMOSOVA Shahnoza

PRACTICAL ASPECTS OF THE CONCEPT OF THE RULE OF LAW.....84

13. АЧИЛОВА Лилия Илхомовна

ТУРИЗМ ВА МЕҲМОНХОНА САНОАТИДА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ:
ҚИЁСИЙ ТАҲЛИ92

14. ТОШМАТОВА Висола Икром кизи

ПАНДЕМИЯ COVID 19 И ЕЕ МЕРЫ В РАЗНЫХ СТРАНАХ МИРА99

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

МАХАМАТОВ Махмуд Махаматаминович

Тошкент давлат юридик университети “Халқаро ҳуқуқ ва инсон ҳуқуқлари”
кафедраси доцент в.б., юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD)

E-mail: mmahmud34@mail.ru

ЕВРОПА ИТТИФОҚИ МЕҲНАТ ҲУҚУҚИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ

For citation (иқтибос келтириш учун, для цитирования): МАХАМАТОВ М.М. ЕВРОПА ИТТИФОҚИ МЕҲНАТ ҲУҚУҚИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 6 (2021) Б. 78-83.

 6 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-6-11>

АННОТАЦИЯ

Мақолада Европа Иттифоқи меҳнат ҳуқуқи билан иттифоққа аъзо-давлатлар миллий меҳнат қонунчилигининг ўзаро алоқаси, миллий қонунчиликка Европа Иттифоқининг таъсири, Европа Иттифоқи меҳнат ҳуқуқининг бошқа давлатлар меҳнат қонунчилигидан фарқли хусусиятлари, Ўзбекистон Республикаси меҳнат қонунчилиги билан қиёсий таҳлили кўриб чиқилган.

Калит сўзлар: меҳнат стандартлари, миллий меҳнат ҳуқуқи, давлатлар қонунчилигидан устун меҳнат ҳуқуқи, меҳнат шароитлари.

МАХАМАТОВ Махмуд Махаматаминович

И.о. доцента кафедры Международного права и прав человека Ташкентского
государственного юридического университета,
доктор философии по юридическим наукам (PhD)

E-mail: mmahmud34@mail.ru

ОСОБЕННОСТИ ТРУДОВОГО ПРАВА ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются взаимосвязь национального трудового законодательства государств-членов Европейского Союза с Европейским трудовым правом, влияние Трудового права Европейского Союза на национальное законодательство государств-членов, особенности трудового законодательства Европейского Союза, отличающиеся от законодательства других стран, сравнительный анализ трудового законодательства Республики Узбекистан.

Ключевые слова: трудовые стандарты, национальное трудовое право, трудовое законодательство, наднациональное трудовое право, условия труда.

MAKHAMATOV Makhmud

Acting Assistant Professor of the Department of International Law and Human Rights
Tashkent State Law University, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

E-mail: mmahmud34@mail.ru

FEATURES OF THE LABOR LAW OF THE EUROPEAN UNION

ANNOTATION

The article examines the interaction of the national labor legislation of the member states of the European Union with European labor law, the influence of the Labor law of the European Union on the national legislation of the member states, the features of the labor legislation of the European Union, which differ from the legislation of other countries, a comparative analysis of the labor legislation of the Republic of Uzbekistan.

Keywords: labor standards, national labor law, labor legislation, supranational labor law, working conditions.

Бугунги кунда 4.381.376 кв.км майдонга эга бўлган Европа Иттифоқида 46 тилда сўзлашувчи 100 дан ортиқ миллат вакиллари бўлмиш 500 миллиондан ортиқ аҳоли истиқомат қилади. Жўғрофий жиҳатдан аъзо давлатларнинг 15 таси Фарбий Европа, 11 таси Марказий ва Шарқий Европа мамлакатларидир. Иккитаси эса (Малта, Кипр) Ўртаер денгизи ҳавзасида жойлашган.

Европа Иттифоқи аъзо давлатлари ўзларининг давлат бошқарув шакли, ҳудудий давлат тузилиши, маъмурий бошқарув шакли, иқтисодий ривожланиш даражаларига кўра турфа хил ранг-баранглик касб этади.

Европа Иттифоқи ва унинг ичидаги интеграциявий жараёнларнинг ҳуқуқий табиати мураккабдир. Ундаги миллий ҳуқуқий тизимлар ва халқаро ҳуқуқ, миллий ҳуқуқ ва Европа Иттифоқи ҳуқуқи, Европа Иттифоқи ҳуқуқи ва халқаро ҳуқуқ орасидаги кўп қиррали «параллель чизиқлар» замонавий халқаро-ҳуқуқий муносабатлар тизимидаги мутлақо янги воқелиқдир. Европа Иттифоқи ҳуқуқини миллий ҳуқуқий тизимларга имплементация қилиш усуллари эса интеграция жараёнининг энг нозик жиҳатидир [13, – Б. 7.].

Европа Иттифоқида 240 миллиондан ортиқ киши меҳнат фаолиятини олиб боради, шу сабабли ҳам европа меҳнат қонунчилиги таъсири жуда каттадир. Ўз навбатида мамлакатимизда ушбу масалага кам сонли ишлар бағишланган бўлиб, Ўзбекистон Республикасининг Европа иттифоқига аъзо-давлатлар билан ҳамкорлик алоқаларининг жадаллашуви, мамлакатимиз фуқароларининг европа мамлакатларидан меҳнат фаолиятини олиб бориши мазкур тузилма меҳнат қонунчилигини ҳар томонлама ўрганиш заруриятини юзага келтиради.

Европа Иттифоқи меҳнат ҳуқуқи Ўзбекистон Республикаси меҳнат ҳуқуқи сингари халқаро меҳнат ҳуқуқининг барча асосий тамойиллари ва қоидаларига мос. 2021 йил 1 декабр ҳолатига кўра Ўзбекистон Республикаси Халқаро меҳнат ташкилотининг (бундан буён матнда - ХМТ) 18 конвенцияларини ратификация қилган. Европа Иттифоқига аъзо давлатлар томонидан ХМТ конвенцияларини ратификация қилиш ҳолати бир биридан фарқ қилади: Испания (133), Франция (128), Италия (114), Дания, Чехия, Греция, Венгрия (ҳар бири 73) қолган давлатлар нисбатан кам ратификацияни амалга оширган, масалан, Эстония [5]. Ўзбекистон Республикаси ҳамда Европа Иттифоқига аъзо давлатларнинг ҳар бири ХМТнинг асосий деб тан олинган барча 8 та конвенциясини ратификация қилган [6].

Ўзбекистон Республикаси ва Европа Иттифоқига аъзо давлатлар миллий қонунчилиги меҳнат соҳасидаги халқаро стандартларга асосланади. Бундан ташқари, Ўзбекистон ва Европа Иттифоқига аъзо давлатларнинг ҳуқуқий тизимлари асосан бир хил – роман герман ҳуқуқий оиласига тегишли бўлиб, уларни бир қатор жиҳатлар бўйича ўхшашликларини кўриш мумкин. Хусусан:

биринчиси: ҳуқуқ манбалари бўйича (ҳуқуқнинг асосий манбаи норматив-ҳуқуқий ҳужжат ҳисобланади);

иккинчиси: кодификация бўйича (Европа Иттифоқига аъзо давлатлар бир қатор давлатларда меҳнат кодекслари мавжуд, яна шуни қайд этиш керакки, бу ерда аксарият ўхшашлик Шарқий Европа мамлакатлари ҳисобига тўғри келади, Фарбий Европанинг кўпгина мамлакатларида меҳнат муносабатлари фуқаролик кодекслари билан тартибга солинади).

Ўзбекистон Республикаси меҳнат қонунчилигининг ўзига хос жиҳатидан бири у давлатимиз ҳудудида амал қилади, бошқача қилиб айтганда миллий характер касб этади. Европа иттифоқи меҳнат ҳуқуқи эса миллий ҳуқуқдан юқори туриш хусусиятига эга ҳамда барча аъзо-давлатлар учун мажбурийдир. Европа Иттифоқи ваколат доираси аъзо-давлатлар ваколат доираси билан чегараланади ҳамда мутаносиблик ва субсидиарлик тамойили қўлланилади. Европа Иттифоқи фақат аъзо-давлатлар келишиб олган ҳудуд доирасида ҳаракат қила олади. Меҳнат ҳуқуқи давлат доирасида миллий даражада мустақил шакллантирилади, Европа Иттифоқи миллий қонунчиликни тўлдирди.

Тадқиқотчи И.А. Филипованинг фикрига кўра европа меҳнат ҳуқуқи дастлаб, иқтисодий интеграция ва сиёсий контекст билан босқичма-босқич бирлашишга ёрдам берадиган умумий бозорни яратиш воситаларидан бири сифатида ишлаб чиқилган. Кейинчалик Европа ижтимоий модели миллий қонунчиликни уйғунлаштириш орқали ривожлана бошлади [11, С. 203]. М.Шмид ёндошувига кўра “уйғунлаштириш жараёни Европа Иттифоқи даражасида асосий ижтимоий ҳуқуқларни мустаҳкамлаш, шунингдек, миллий қонунларни яқинлаштиришга қаратилган мослашувчан усуллардан фойдаланиш орқали амалга оширилади” [7, Р. 12].

Европа меҳнат ҳуқуқи Европа Иттифоқи ҳужжатларини (асосан ижтимоий-иқтисодий масалалар бўйича) ва Европа Кенгаши ҳужжатларини (инсон ҳуқуқлари бўйича) ўз ичига олади. Шунингдек Европа Иттифоқи ҳужжатларида Европа Кенгаши ҳужжатларига ҳаволалар бўлиши мумкин [1].

Европа ижтимоий хартияси (1996 йил) ва минтақавий халқаро шартномалардан ташқари Европа Иттифоқи қонунчилиги ва суд амалиёти нормалари ҳам Европа меҳнат ҳуқуқининг манбаси ҳисобланади. Европа қонунчилиги Европа Иттифоқи Кенгаши ва Европа парламенти томонидан Европа комиссиясининг таклифига биноан қабул қилинган қоидалар, регламентлар ва директиваларни ўз ичига олади. Мазкур ҳужжатлар таъсис шартномалари асосида қабул қилинади ва шу сабабли ҳам “орттирма ҳуқуқ” деб ҳам аталади [13, Б. 402]. Қарорлар ва регламентлар бевосита қўлланилиш хусусиятига эга, директивалар эса миллий ҳуқуқ нормалари орқали жорий этилади. Директива давлатга маълум муддатга (одатда 3 йил) қонунчилик орқали ижтимоий шериклик ҳужжатларида кўрсатилган мақсадларга эришиш чораларини кўришга мажбурият юклайди. Директива Европа Иттифоқи қонунчилиги тизимида ўзига хос хусусиятга эга бўлган ҳужжатдир. У, асосан, барча аъзо давлатларга, аҳён-аҳёндагина бир ёки бир неча аъзо давлатларга қаратилган бўлиши мумкин. Қолаверса, директиванинг матнини қонунчиликда келтиришнинг ўзи етарли эмас, директивада кўрсатилган мақсадга эришиш учун барча зарур ҳуқуқий чоралар кўрилиши лозим.

Европа Иттифоқи ҳужжатлари миллий ҳуқуқдан устуворликка эга ҳисобланади. Давлат ўз миллий қонунчилигини директивага мувофиқ ҳолга келтирмаса, мазкур ҳолат юзасида Европа Иттифоқи судга шикоят қилиниши мумкин. Баъзи ҳолларда, давлатлар миллий судлар судьялари Люксембургдаги Европа судидан европа ҳуқуқи нормалари талқин қилинишини бевосита сўрашлари лозим ҳисобланади.

Юқорида келтириб ўтилган масалалар Европа Иттифоқи норма ижодкорлиги натижаси бўлган ҳужжатларнинг айрим хусусиятларига оид жиҳатлар эди. Мазкур ҳужжатлар меҳнат соҳасидаги асосий масалалар, хусусан меҳнатни муҳофаза қилиш, меҳнат шартномаси, иш вақти, дам олиш вақти, иш ҳақи, ходимларнинг шахсий маълумотларини ҳимоя қилиш ва ижтимоий шериклик кабиларни ҳуқуқий тартибга солишда ҳам ўзига хосликка эга бўлиб, қуйида ушбу жиҳатларини кўриб чиқамиз.

Европа меҳнат ҳуқуқи нормалари, биринчи навбатда, ходимлар саломатлиги ва уларнинг иш хавфсизлиги билан боғлиқ масалаларни тартибга солади. Европа Иттифоқи Кенгаши раҳбарий кўрсатмалар, европа меҳнат ҳуқуқи соҳасида асосий нормалар – минимал талаблар қабул қилади. Уларга Европа Иттифоқининг барча аъзо-давлатлари томонидан риоя этилиши лозим. Мазкур стандартларнинг мақсади меҳнат шароитларини яхшилаш ва меҳнат хавфсизлиги даражасини оширишга қаратилган тараққиётни таъминлашдир. Юқорида айтиб ўтилганидек, Европа стандартлари Европа Иттифоқига аъзо-давлатлар миллий қонунчилигини тўлдирди.

Европа меҳнат ҳуқуқи нормаларининг аксарият қисми директиваларда келтирилган. Масалан, Европа Иттифоқи Кенгашининг 1989 йил 12 июндаги 89/391/ЕЕС доиравий директивасида [2] минимал стандартлар келтирилган бўлиб, унга кўра агарда Европа Иттифоқига аъзо муайян давлатларда ишчилар саломатлигини муҳофаза қилиш даражаси юқори бўлса, уни камайтириш мумкин эмас. Директива иш берувчилар профилактик чоратadbирларни амалга ошириш, хатарларни баҳолаш ва уларни бартараф этиш, ходимларнинг ҳаёти ва соғлиғига зарар етказишнинг олдини олиш шарт бўлган меҳнат муҳофазаси соҳасида хавфга йўналтирилган ёндашувни назарда тутди. Европа Иттифоқи Кенгашининг директивалари кўпинча меҳнат хавфсизлиги соҳасидаги муайян масалалар билан боғлиқ ҳисобланади.

Европа меҳнат ҳуқуқида “европа меҳнат шартномаси” деган тушунча мавжуд эмас. Бироқ меҳнат шартномасининг ўзи мавжуд бўлиб, у умумий қоида кўра номуйян муддатга тузилади, шу билан бирга ҳар бир аъзо-давлат муддатли шартнома қандай ҳоллатларда муддатсиз шартномага айланишини белгилаши лозим. Бу ҳақида Европа Иттифоқи Кенгашининг 1999 йил 28 июндаги 1999/70/СЕ рақамли директивасида, шунингдек 1999 йил 18 мартдаги номуайн муддатда иш тўғрисидаги доиравий келишувда белгилаб ўтилган. Бундай ҳолатда иш берувчи ходимни тузилган меҳнат шартномаси шартлари ҳақида иш бошланганидан сўнг 2 ой ичида хабардор қилиши лозим (1991 йил 14 октябрдаги 91/533/ЕЭС рақамли директива).

91/533/ЕЭС рақамли директивада ёзма меҳнат шартномаси, кафолат хати ёки бошқа ҳужжатда мустақамланган меҳнат шартномасининг зарурий шартлари келтирилган бўлиб, улар қуйидагилардан иборат:

- тарафларни аниқлаш;
- иш жойи;
- исм (лавозим), малака, тоифа ёки меҳнат вазифаси;
- ишни бошлаш санаси;
- йиллик таътил муддати;
- шартномани бекор қилишда огоҳлантириш муддати;
- иш ҳақининг таркибий қисмлари ва уни тўлаш даврийлиги, қайси валютада тўланиши;
- кундалик ва ҳафталик иш вақти;
- ходим билан боғлиқ ижтимоий шериклик ҳужжатларини эслатиш;
- хорижий хизмат сафарлари муддати (агар мавжуд бўлса).

Бир қатор европа давлатларида меҳнат шартномасини бекор қилишдаги огоҳлантириш муддатига умумий талаб мавжуд эмас. Бу кўп ҳолатларда тармоқ келишувлаи, ижтимоий шерикликнинг бошқа ҳужжатлари билан белгиланади ва шунинг учун ҳам у ҳақида меҳнат шартномасида қайд этиб ўтиш лозим.

Яна бир хусусият шундан иборатки, Ўзбекистон Республикаси меҳнат қонунчилигидан фарқли равишда (Ўзбекистон Республикаси Меҳнат кодекси, 74-модда) [4], Европа қонунчилигига кўра меҳнат шартномаси ёзма шаклда бўлиш кераклиги ҳақида талаб мавжуд эмас.

Европа Иттифоқининг шартномавий мажбуриятларга қўлланиладиган ҳуқуқ ҳақидаги 593/2008 рақамли регламентига мувофиқ, агар меҳнат шартномаси турли давлат вакиллари ўртасида тузилаётган бўлса, иш берувчи ва ходим келишувига кўра танланган давлат қонунчилиги билан тартибга солинади. Бундай танловда чеклов шундай иборатки, ходим меҳнат фаолиятини олиб бораётган давлат императив талаблари (масалан, иш вақти чегараси, энг кам иш ҳақи ва бошқалар) бузилмаслиги лозим.

Меҳнат шартномасининг мазмунига қатъий чекловларнинг мавжуд эмаслиги, Европа Иттифоқига аъзо-давлатлар қонунчилиги билан мустақил равишда меҳнат шартномасининг қўшимча шартларини белгилаш имконини беради. Масалан, Франция қонунчилигида қуйидаги ҳолатлар келтириб ўтилган:

- ҳаракатланиш ҳолати (иш берувчига ходимни бошқа иш жойига, бошқа жойга ўтказиш имконини бериш);
- рақобатлашмаслик шарти (ходим ишдан бўшаганидан сўнг рақобатчи фирмаларга

ишга жойлашиш ҳуқуқининг мавжуд эмаслиги);

- дахлсизлик ҳуқуқи (бу 2017 йилда жорий этилган бўлиб, ходимнинг дам олиш вақти дахлсизлигини таъминлаш учун мўлжалланган) ва бошқалар.

“Ёлланиб ишлаш соҳасидаги анъанавий бандлик – бу муайян иш берувчи билан тузилган меҳнат шартномаси асосида, тўлиқ иш вақтида фаолият олиб боришдир” [14. – Б. 118]. Бунда иш вақти асосий ўрин тутди. Европа меҳнат ҳуқуқи нуқтаи назаридан, иш вақти – бу ходим иш жойида иш берувчи ихтиёрида, ўз иш фаолияти ёки вазифаларини амалга оширишда бўлган бутун даври (Европа парламенти ва Европа Иттифоқи Кенгашининг 2003 йил 4 ноябрдаги “Иш вақти ташкил этишнинг айрим жиҳатлари тўғрисида”ги 2003/88/ЕС рақамли директива). И.А.Филипованинг эътирофи этишига кўра: “Европа меҳнат ҳуқуқи бўйича иш вақтининг бундай “кенг” таърифланиши иш вақтининг иш ҳақи билан тўғридан тўғри боғламайди, балки у фақат ходимларнинг саломатлигини ортиқча юкламадан ҳимоя қилишга қаратилган ҳамда иш вақтининг бундай талқин қилиниши миллий қонунчилик билан мос эмас” [11, – С. 205].

Дарҳақиқат, Европа Иттифоқи суди амалиётига эътибор қаратилса, Испания, Германия, Франция, Чехия ва бошқа мамлакатлар қонунчилигида 2003/88/ЕС рақамли директива талабларига риоя қилинмаганлик, хусусан иш вақти бу фақатгина ҳақиқатда ишланган вақт ҳисобланиш ҳолати билан боғлиқ ишлар кўриб чиқилган [3].

2003/88/ЕС рақамли директивага кўра кўра, Европа Иттифоқининг ҳар бир аъзо-давлати ишчиларга давомийлиги камида 4 ҳафта бўлган йиллик ҳақ тўланадиган таътил берилишини таъминлаши лозим. Ўзбекистон Республикасининг амалдаги Меҳнат кодекси 134-моддасига кўра йиллик асосий таътил 15 иш кунидан кам бўлмаслиги керак [4]. Мазкур муддат халқаро ва европа даражасида белгиланган стандартдан бироз фарқ қилишини кўришимиз мумкин. Шу билан биргаликда “Амалдаги меҳнат қонунчилигимиздан шу нарса англашиладики, беш кунлик иш ҳафтасида шанба кунни ходимларнинг анъанавий дам олиш кунлари ҳисоблансада йиллик меҳнат таътилига қўшилиши белгиланган. Бошқача айтганда, Ҳақ тўланадиган йиллик таътиллар тўғрисидаги 52-Конвенция йиллик таътилларни муддатини ҳисоблашда ходимлар учун меҳнат тўғрисидаги қонунлар ёки бошқа норматив ҳужжатларга нисбатан имтиёзлироқ қоидаларни белгилайди. Демак, меҳнат қонунчилигимизга мувофиқ бундай муносабатларда конвенция қоидалари қўлланилиши лозим. Яъни, беш кунлик иш ҳафтасида ишловчи ходимларнинг шанба анъанавий дам олиш кунлари йиллик меҳнат таътилига қўшиб ҳисобланмайди” [10, Б. 104-105].

2003/88/ЕС рақамли директивага қўшимча тарзда Европа Иттифоқи судининг 2009 йил 20 январдаги қарорида ҳақ тўланадиган таътил пуллик компенсация билан алмаштирилиши мумкин эмас. Меҳнатга лаёқатсизлик даври бунинг таркибига кирмайди. Меҳнат шартномасининг бекор қилиниши эса ҳақ тўланадиган ўталмай қолган таътилни пуллик компенсация билан алмаштириш имконини беради.

Ҳуқуқшунос М.Лович қайд этишича “Европа меҳнат ҳуқуқи ижтимоий шерикликни ривожлантиришга қаратилган. Ижтимоий шерикларнинг родини ошириш кўплаб масалаларни қонунчиликни ўзгартирмасдан ва тартибга солиш самарадорлигини оширган ҳолда ҳал этишга имкон беради, чунки ижтимоий шерикларнинг ўзи барча шартларни аввалдан келишиб олади” [8, – Б. 103].

Европа касаба уюшмалари Конфедерацияси ва иш берувчиларнинг энг йирик бирлашмалари бир қатор касблараро келишувларига эришганлар, жумладан масофавий иш тўғрисидаги зўриқишга қарши, ишда зўрликка қарши ва бошқалар. Яна шуни қайд этиш керакки, ижтимоий шериклар келишувга эришганларидан сўнг ўз келишувларини директива чиқармаган ҳолда миллий даражадаги келишувларга йўналтирадilar. Почта, қишлоқ хўжалигида ва бошқалар соҳалар бўйича европа тармоқ келишувлари ҳам мавжуд бўлиб, улар аввал қабул қилинган директивалар талабларига мувофиқ бўлиши керак. Шу билан бирга Европа Иттифоқи суди уларнинг европа қонунчилигига мувофиқлигини назорат қилиш ҳуқуқига эга.

Тадқиқотчи Е.Н.Егорованинг таъкидлашича: “Европа Иттифоқи меҳнат ҳуқуқининг ўзига хос жиҳатидан бири, унинг предмети Европа Иттифоқи доирасида Иттифоққа аъзо-давлатлар фуқаро меҳнаткашларининг ишга жойлашиш мақсадида ҳаракатланиш эркинлигини тартибга солишни ҳам қамраб олади. Европа Иттифоқи меҳнат ҳуқуқи бутун

интеграциявий бирлашма ягона меҳнат бозорининг шаклланиши ва фаолият жараёнини тартибга солиди” [9. Б. 12].

Европа меҳнат ҳуқуқининг хусусиятларидан бири бири, Европа меҳнат ҳуқуқида Европа Иттифоқи аъзо-давлатлари миллий қонунчилиги сингари суд амалиёти ҳуқуқ манбаси сифатида тан ҳисобланади. Европа судининг қарорлари миллий қонунчиликдан устуворликка эга деб тан олинган ҳамда миллий судларнинг қарорлари амалдаги қонунчиликни сезиларли даражада тўлдириши мумкин. Масалан, Францияда суд амалиёти натижасида француз меҳнат кодексида назарда тутилмаган меҳнат шартномасини бекор қилишнинг янги асос яратилган: иш берувчининг айби билан ходим томонидан меҳнат шартномасини бекор қилиш ва меҳнат шартномасини суд томонидан бекор қилиш [12. Б.41].

Кўриб турганимиздек, Европа Иттифоқига аъзо-давлатлар миллий меҳнат қонунчилиги мавжуд фарқларига қарамай, европа меҳнат ҳуқуқи умумий нормалари орқали миллий қонунчилик нормаларини бир хиллаштириш тенденцияси кузатилмоқда, бу эса ўз навбатида Европа Иттифоқи умумий маконида янада муваффақиятли ривожланиш имконини беради.

Иқтибослар/Сноски/References

1. Directive (EU) 2018/957 of the European Parliament and of the Council of 28 June 2018 amending Directive 96/71/EC concerning the posting of workers in the framework of the provision of services. PE/18/2018/REV/1 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018L0957>

2. Директива 89/391/ЕЭС О введении мер, содействующих улучшению безопасности и гигиены труда работников на производстве. http://online.budstandart.com/ru/catalog/doc-page?id_doc=47940

3. Request for a preliminary ruling pursuant to Article 98(1) of the Rules of Procedure of the Court of Justice/ Case C-477/21 - <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=work%2Bhour&docid=247290&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=587062>

4. Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат кодекси - <https://lex.uz/docs/142859>

5. Ratifications by country - <https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11001::NO:::> (05.12.2021й.)

6. Ratifications for Uzbekistan - https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11200:0::NO:11200:P11200_COUNTRY_ID:103538 (05.12.2021й.)

7. Schmitt M. Droit du travail de l'Union européenne. Bruxelles: Larcier, 2012. – P. 12.

8. Löwisch M. Labor Law in Europe // Ritsumeikan Law Review. 2003. №20. – С. 103.

9. Егорова Е.Н. Основы трудового права Европейского Союза. Автореферат дисс. На соиск. уч. ст. к.ю.н. по спец. 12.00.10 – Международное право; Европейское право. – М., 2013. – С. 12.

10. Махаматов М.М. Иш вақти ва ҳақ тўланадиган таътиллارга оид халқаро стандартларнинг миллий қонунчиликка имплементацияси // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 3 (2021). – Б. 104-105.

11. Филипова И.А. Трудовое право Европейского союза: общие черты и отличия в сравнении с российским трудовым правом. // Вестник Нижегородской академии МВД России, 2018, № 1 (41). – С. 203; 205.

12. Филипова И.А. Основания и особенности прекращения трудового договора по современному российскому и французскому трудовому законодательству // Государство и право. 2016. №3. – С. 41.

13. Yunusov X.M. Yevropa Ittifoqi huquqi: Darslik. – 3-nashr. – Toshkent: JIDU, 2019. – B. 7; 402.

14. Махаматов М. Рақамли иқтисодиёт шароитида меҳнат қонунчилигини такомиллаштириш масалалари // Юридик фанлар ахборотномаси – Вестник юридических наук – Review of law sciences. №2 (2020). – Б. 118.